

1234567

כאשר תם הזמן שסוכם מראש, וא"כ
פלא הוא שעם ישראל מתבקש בכל
שנה להיות ח' ימים, שבעה לעיקר
הזמן ועוד אחד לפרידה.

הרה"ג יעקב אסייג שליט"א
בני ברק, כולל 'פוניבו'

פקודיך אתבונן - ברורי הלכה

1234567

בענין המצטער בסוכה *

אוצר החכמה

הנוחר בשנתו ומפריע לאחרים לישון בסוכה

1234567

הנה נשאלתי בבני משפחה גדולה שכולם רוצים לישון בסוכה, אך אחד מבני המשפחה
נוחר ומפריע לכל בני המשפחה לישון. האם עליו לצאת מן הסוכה ולישון בבית כדי
לאפשר לכל שאר בני המשפחה לישון בסוכה, שהרי רבים הם והוא היחיד, או שמא כל
מי שהנחירות מפריעות לו לישון מצטער הוא והמצטער פטור מן הסוכה אבל הנוחר אינו
מצטער ואין לו היתר כלשהו לצאת מן הסוכה.

ולכאורה פשוט כצד השני שהרי לא אמרו המצער פטור מן הסוכה אלא המצטער הוא
שפטור, וכך ענה מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א לשואל שאלה זו.
ולענ"ד נראה ברור שהנוחר הוא זה שעליו לצאת את הסוכה ושאר בני המשפחה יישנו
בסוכה כמצוותן, ואבאר בזה תרי ותלת טעמי:

א. לכאורה פשוט דטובים השנים מן האחד, ורבים העושים מצוה עדיפי מיחיד העושה
מצוה, ומסתבר אפוא שהיחיד נדחה מפני הרבים. וכשם שעשה החמור דוחה עשה הקל
כמבואר בפסחים נ"ט ע"א דמצ"ע דקרבת פסח דוחה עשה דהשלמה ומביא כפרתו
לאחר הקרבת קרבן תמיד, כך גם לגבי יחיד ורבים. ואף דאם יכנס הוא לישון בסוכה יהיו
הם מצטערים ויפטרו מן הסוכה, כל עוד כולם חוץ לסוכה אין השאלה הניצבת לפנינו
בדיני מצטער, דכולם חייבים במצות סוכה, אלא השאלה מי זכאי לישון בסוכה ומי נדחה
מפני מי, ומשו"כ נראה פשוט דהיחיד נדחה מפני הרבים.

ואם ישאל השואל, מ"מ איזה פטור יש למי שנוחר ללכת לישון חוץ לסוכה, התשובה
פשוטה, דמאחר דכך שורת הדין דהרבים דוחים את היחיד, זה גופא פטור וכעין מה
ששינו בפסחים פ' ע"א דמשלחין אחד חוץ למחנה כדי שכולם יקריבו את הפסח
במועדו. ואף שיש לחלק בין הדבקים דשם אינו מבטל מצות הפסח לגמרי אלא נדחה
לפסח שני, מ"מ חזינן דהיחיד נדחה ומבטל מצות פסח הראשון כדי לזכות את הרבים,
וה"ה בני"ד.

* הגאון רבי אשר ייס שליט"א, בעל 'מנחת אשר', גאב"ד וראש ישיבת 'דרכי תורה', ירושלים.

מסמך מס' 1234567

מסמך מס' 1234567

מסמך מס' 1234567

מסמך מס' 1234567

והתוס' שם (דף נ"ט) כתבו דאף דלא הוי בעידנא דהלא מבטל מצות עשה דהשלמה בהקרבת כפרתו, ורק אח"כ מקריב את הפסח, כשעשה חמור דוחה עשה קל לא צריך בעידנא. וסברתם ברורה דרק בעדל"ת דהוי גזה"כ דהלא ל"ת חמור מעשה כמבואר ביבמות דף ז' דילפינן מכלאים בציצית ואין לנו אלא דומיא דכלאים בציצית דהוי בעידנא, אבל בחמור הדוחה את הקל דהוי סברא פשוטה לא בעינן בעידנא, וכך נראה גם בני"ד דמסברא היחיד נדחה מפני הרבים, וממילא אנוס הוא במצות התורה ופטור מן הסוכה.

ועוד זאת למדנו מסוגיה זו דאף עשה של פלוני דוחה עשה של אלמוני כשהוא חמור ממנו. שהרי עשה דהשלמה על הכהנים רובצת והיא נדחית מפני עשה דפסח הרובצת על האדם, אף שלגבי עדל"ת כתבו התוס' (גיטין מ"א ע"א חגיגה ב' ע"ב וב"ב י"ג ע"א) דאין עשה של זה דוחה ל"ת של זה. וטעם הדבר כנ"ל, דכיון דמסברא החמור דוחה את הקל, שורת הדין נותנת דגם עשה של זה החמור ידחה את הקל שעל חבירו.

ב. ונראה עוד לפי מש"כ התוס' (שבת ד' ע"א, עירובין ל"ב ע"ב) ליישב סתירה בין מה שאמרו בשבת שם "וכי אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חבירו" ומשו"כ לא התירו לרדות פת מן התנור דהוי איסור דרבנן כדי להציל את מי שהדביקו מאיסור תורה, למה שאמרו "ניח"ל לחבר ליעבד איסורא קלילא ולא ליעבד ע"ה איסורא רבא" ועל סמך סברא זו התירו לחבר להפריש שלא מן המוקף כדי להציל ע"ה שקנה ממנו פירות מאיסור טבל. ותירצו התוס' בשתי דרכים: א. כאשר החוטא לא פשע יש לעבור על איסור קל להצילו מאיסור חמור, אבל אם פשע במזיד אין אומרים לאדם חטא כדי להצילו. ב. כאשר פלוני חוטא על ידו עליו לעבור באיסור קל כדי להצילו מאיסור חמור, אבל לא כאשר אין החטא בסיבתו. והריטב"א כתב שם (במסכת שבת) בדרך שלישית דאף שאין בידנו לחייב את האדם לחטוא כדי להציל חבירו, מ"מ יש בזה מדת חסידות, ולשונות חז"ל מתיישבים לדבריו כמין חומר, דמחד גיסא אמרו "אין אומרים לאדם חטא וכו'" ומאידך אמרו "ניח"ל לחבר ליעבד איסורא קלילא וכו'".

ומשלשת הדרכים יש לדון לני"ד דהלא שאר בני הבית לא פשעו לבטל מצות סוכה ועל ידי הנוחר יבטלו מצותן, ובכה"ג אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חבירו. ולשיטת הריטב"א מ"מ ניח"ל לחבר ליעבד איסור קל להציל חבירו מאיסור חמור. וידעתי גם ידעתי שיש לחלק בין הנושאים, דשם עובר באיסור קל כדי להציל חבירו מאיסור חמור, ובני"ד לא מדובר באיסורים אלא בביטול מצות סוכה. ועוד דשאני המכשיל חבירו וגורם לו חטא כהא דחבר שמכר טבל לחבירו, ממי שנוחר שאנוס הוא ומאי הו"ל למיעבד, אך מ"מ בשרשי הסברא יש ללמוד זה מזה, כנלענ"ד.

ויסוד הדברים בהנחה שרבים לגבי יחיד הוי כמצוה רבה לגבי מצוה קלה וכשם שמצוה קלה נדחית מפני החמורה כך גם מצות היחיד נדחית מפני מצות הרבים, והנחה זו יש לה בית אב בברכות מ"ז ע"ב דרבי אליעזר שחרר עבדו כדי לצרפו לעשרה אף שעבר בעשה משום דמצוה דרבים שאני, ואף שאין אומרים חטא כדי שיזכה חבירו דין מצוה דרבים כדן מצוה רבה כך כתבו התוס' בעירובין ל"ב ע"ב. (ואף דאין גדר מצוה דרבים אלא ברבים העושים מצוה ביחד כגון בתפלה בציבור ולא ברבים הישנים בסוכה, מ"מ נראה דלגבי ני"ד היינו הך דמ"מ טובים השנים מן האחד, ודו"ק).

ג. ונראה עוד בטעמא דמילתא דהנוחר הוא זה שצריך לצאת מן הסוכה, דדל מצות סוכה מהכא, וכי מותר לו לאדם לצער חבירו ולגרום לו הפסד שינה, והלא לכאורה פשוט דגם בכל ימות השנה כשיש כמה בני בית, או חברים בישיבה וכדו' ואחד מהם נוחר ומפריע לאחרים לישון, אין לו רשות לשכב בחדר שבו הם רוצים לישון ועליו לשכב בחדר אחר כשאפשר. ואין זה תלוי במה שנחלקו רבי יוסי ורבנן אם הניזוק צריך להרחיק עצמו או המזיק דשם מדובר בדיני נזיקין ובני"ד מדובר בתורת המדות ומניעת צער מחבירו, ופשוט דהאדם צריך לעשות הכל כדי להמנע מלצער חבירו, ועוד דבגירי דיליה מודה רבי יוסי דהמזיק צריך להתרחק כמבואר בב"ב כ"ה ע"ב ע"ש. ופשוט א"כ דגם בסוכות הוא זה שצריך למצוא מקום אחר לישון בו.

ונפ"מ בין הטעמים כאשר אין כאן אלא שני בני"א אחד נוחר ואחד לא, דלדרכנו הראשונה היחיד נדחה בפני הרבים אבל בשני בני אדם אין זה דוחה את זה, אך לסברא השניה אף בכה"ג אין רשות ביד הנוחר לצער חבירו שרוצה לישון בסוכה. אמנם יש לדחות דכיון שאין הסוכה מקום שינה טבעי ואין נכנסים בו אלא לקיים מצות סוכה ולגבי מצות סוכה שניהם שווים מהי"ת לדון בנוחר דין מזיק ומצער חבירו ולדחותו מפני חבירו, אך כאשר יחיד הוא נגד רבים מבני המשפחה מסתבר לומר אף מטעם זה דאין לו רשות לצער את כל שאר בני הבית הרוצים לישון בסוכה, וצ"ע בכ"ז וקצרתי.

וכיוצא בשאלתנו יש לעיין בג' אחים ולהם סוכה קטנה, אחד מהם שמן ואם ישן בסוכה לא נשאר בה מקום לזולתו, ושני אחיו רזים ולשניהם מקום בסוכה, ולענ"ד גם במקרה זה לא אמרינן כל דאלים גבר אלא היחיד נדחה מפני הרבים.

אמנם נראה ברור דמי שבנה סוכה לעצמו והוא נוחר, אינו מחוייב לפנות את מקומו לזולתו שבא להתארח אצלו דסוכה שלו הוא, והוא קודם לכל אדם, ואף אם רבים הם אין הוא חייב ליתן משלו ולבטל מצותו כדי לזכות אחרים, ועליהם לבנות לעצמם סוכה או למצוא להם סוכה ראויה, כך נראה פשוט בעיני.

אמנם כבר ביארתי במק"א (עיין בהגדש"פ מנחת אשר שערי תשובה סימן י"ב) דאף במקום שאין האדם מחוייב לתת חפצא דמצוה שלו לזולתו, אם כונתו זכה וטהורה ויש טעם בדבר, רשאי הוא לוותר משלו לחבירו. וכתבתי לפי"ז דאם שנים מהלכין בדרך הרב ותלמידו ויש ביד התלמיד כזית מצה, דרשות בידו לתת את המצה לרבו אם כונתו זכה ולשם שמים הוא מתכוין בחשבו שיותר נחת רוח יהיה לקב"ה ממצות רבו.

ויסוד הדברים למדתי מדברי הגר"א במשלי עה"פ (כ"ב ט') "טוב עין הוא יבורך כי נתן מלחמו לדל", דמייירי במי שיש בו פת כדי שביעה ואם יאכל לבדו יברך בהמ"ז דאורייתא, והוא נותן מלחמו לאחרים כדי שכולם יברכו את ה' ביחד, אעפ"י שהוא אינו זוכה אלא לבהמ"ז דרבנן, ע"ש. הרי דאף ברוחניות יש לו לאדם לנהוג טובת עין עם זולתו, ע"ש.

ונראה כן גם בני"ד, אף באופן שאינו חייב לוותר על מקומו בסוכה כגון בשני אחים, או בבעל הבית המתבקש לפנות מקומו לאחרים, מ"מ אם מדובר בתלמיד לרבו או בן לאביו וכדו' וכונתו לש"ש יש לו רשות, ואף מדת חסידות היא, לתת מקומו לזולתו, ודו"ק בזה. עוד רגע אדברה בעיקר שאלתנו.

הנה מבואר בסימו תר"מ ס"ד דמי שכבו לו הנרות בסוכה פטור מללכת לסוכת חבירו

ובמשנ"ב ס"ק כ"ב - כ"ג כתב דערב לו לאדם לאכול משלו ולא משל זולתו. ומקור הלכה זו בתרה"ד סימן צ"ה עי"ש. וחזינן מכך דיש דין מצטער אף בצער נפשי אף שאין בו צער גופני מוחשי כמו בגשמים וקור וכדומה. וכך למדנו גם מהמבואר שם במשנ"ב ס"ק ל"א באבל המצטער טובא על מת שהיה חביב עליו, עי"ש. ויש לדון לפי"ז בני"ד דהלא פשוט דהבן הנוחר יצטער טובא על משכבו בלילות בודעו שבגללו נאלצו אביו ושאר בני המשפחה לבטל מצותן ולישון בבית ומסתמא שנתו תטרף עליו, ובכה"ג הו"ל מצטער שפטור אף הוא מן הסוכה.

קונטרס התשובות

תשובות על שאלה מגליון שנה יא

מצות סוכה הבאה בעבירה דרבנן

ידועה חקירת האחרונים, בדין מצוה דאורייתא הבאה בעבירה דרבנן, אי דינה ככל 'מצוה הבאה בעבירה' שאינו יוצא יד"ח (סוכה ל, א), או דכיון שהמצוה מדאורייתא, ומדאורייתא לא עובר עבירה, אינה 'מצוה הבאה בעבירה', ושפיר חשיב שמקיים את המצוה [ראה בזה שדי חמד (ח"ד עמ' 162 ד"ה וגם, ושם אות ז) ובמנחת חינוך (רצט, ה ד"ה והנה לדעת הר"מ)].

ויש שהוכיחו מדברי רש"י (פסחים לה, ב) גבי מצת טבל שאינו יוצא יד"ח, והתם איירי בטבול מדרבנן, כגון הגדל בעציץ שאינו נקוב, ופירש"י (ד"ה טבול מדרבנן): 'ואפילו הכי מצוה הבאה בעבירה היא חשיב לה', ואינו יוצא ידי חובתו משום דהוי 'מצוה הבאה בעבירה'. חזינן דאף כשהמצוה מדאורייתא והעבירה מדרבנן, נמי חשיבא 'מצוה הבאה בעבירה', ואינו יוצא ידי חובתו.

וצ"ע, אמאי בסוכה על גבי אילן, שהדין הוא שאין עולין לה ביום טוב (מתני' סוכה כב, ב), פירש"י (שם ד"ה כשרה) שאם עלה יצא ידי חובתו. הא הוי 'מצוה הבאה בעבירה' - מצות סוכה ואיסור עלייה ביום טוב. ואף שאיסור עלייה ביום טוב דרבנן הוא (רש"י שם ד"ה ואין עולין), מ"מ צריך להיות דינו שאינו יוצא, כמצת טבל.

(גליון קכו עניני ירח האיתנים אות ח)